

Szegedi emlékek

„Hogy visszaadjam a hitelét...”

Hány darabot rendezett? Maga sem tudja pontosan. De sokat, nagyon sokat. S nemegyszer kellett neki olyan színházak élére állnia, ahol a „tüzöltő” szerepét is betöltötte — vagyis meg kellett mentenie a színházat.

1932-ben kapott diplomát a budapesti Színművészeti Akadémián. Eppen negyven esztendő telt el azóta. Volt színész, dolgozott korrepetitorként, egy évig a Nemzeti Színház ösztöndíjasa. Miskolcon egyszemélyben színész, rendező, színházi lítkár és könyvtáros. Egyszóval: a színházak körül, a színházakban, majd a színházak élén telt el az élete.

Both Bélának hívják.

Először 1943-ban került Szegedre, a szegedi színház prózai főrendezőjének.

— Fricssay Ferenc volt a zenéi vezető — jegyzi meg —, nagyon jól működöttünk együtt. Kedves időtöltésünk volt, hogy ő zongorázta Mozart Don Juan-ját, amit én összevettem Molier Don Juan-jával. Érdekes, tanulságos játék és eszmecsere volt ez. Egyébként, bár meglehetősen kritikus idők jártak akkoriban, néhány hasonló és értékes produkciót sikerült létrehozni. Mint például a Peer Gynt-öt Ladányi Ferencel a címszerepben, vagy Sik Sándor Egig érő torony című ósbemutatóját.

Both Béla első szegedi tevékenysége az 1943–44-es évadra esett, amikor mindent beárnyékolta az politikai és társadalmi helyzet, amiben akkor az egész ország gyötörődött. 1944-ben, amikor a németek bevonultak Ma-

gyarországra, Fricssayval együtt önként és azonnal megvált a színházról.

— Amikor 1943-ban a szegedi színházhoz jöttem, az volt a célom, hogy visszaadjam a hitelét Szegeden a prózai előadásoknak. Akkoriban a piros fény és a dadogás jellemezte a vidéki színházakat, ugyanis a színészek dadogását, ami abból származott, hogy nem tudták a szerepüket, színes előtéttekkel, szép színekkel akarták ellensúlyozni.

A felszabadulás után a budapesti Nemzeti Színház főrendezője volt. A Szegedi Nemzeti Színházban az igazgatók egymás után cserélődtek, nem tudták megküzdeni a nehézségekkel, s miközben Vaszy Viktor vezetésével a zenéi oldal nagyon eredményesen fejlődött, a prózai színjátszással megint nehéz-

ségek voltak. Ekkor bízták meg őt a színház igazgatójává.

— Elsősorban a légmentesítést kellett megjavítani — emlékszik vissza Both Béla 1947-es nagy munkájára. — Szükség volt erre, hogy az ott játszó színészek kedvvel és igényesen végezzék munkájukat. Én örömmel mentem Szegedre, szívesen vállaltam a kétségtelen nehézségeket is, vonzott az önálló munka. Igyekeztem egészséges arányokat kialakítani a prózai és a zenéi vonal között. Azt hiszem, ez sikerült is. Láto-gatta a színházat a közönség. Jó volt a műsor, színészek és közönség lassan egymásra talált. Meg kell mon-djam, hogy éppen a Délmagyarországon nagyon sokat segítette a színháznak ezekben az időkben.

Két év alatt nagyon összeforrt az emberekkel és a várossal, nehezen vált meg Szegedtől, a színházról. Mint mondja, hosszú esztendőig azért nem tért vissza életének és munkásságának nehézségeiben és eredményeiben bővelkedő színhelyére, hogy ne kísérték az emlékek, ne okozzon magának nosztalgikus, múltba révedő pillanokat

Ma már nyugdíjas. Gazdag és sikeres pályafutását, amelynek egyik állomása a Szegedi Nemzeti Színház volt, a budapesti Nemzeti Színház igazgatójaként fejezte be. A két „Nemzeti” egyformán kedves emléke...

Gulay István

Kirgízia gépipara

Mind a 15 szovjet köztársaságba, 600 címre indulnak el azok az önrítő tehergépkocsik, amelyeket a Frunzei Autógyár készít. Ez a kirgiziai vállalat az első autógyár Közép-Ázsiában — egyben jellemző példája annak a kölcsönös testvéri segítségnek, amit a Szovjetunió népei egymásnak nyújtanak. A gyár létrehozásában valamennyi szovjet köztársaság szakemberei részt vettek.

Kirgizistán — ahol az Októberi Forradalom előtt ritkaságszámba ment a fém-megmunkáló foglalkozás —, modern gépipar jött létre. Elektromos- és mezőgazdasági gépek, fémforgácsoló szerszámok és fizikai műszerek, önműködő gépsorok és petrokémiai felszerelések készülnek ma a kirgiz vállalatoknál.

Vízvezetékbe terelik a pusztító vizet

A bauxitbányák réme a víz, a lelőhelyek csaknem mindegyikében a vízbetörés fenyeget. Különösen érvényes ez a leggazdagabb bakonyi bányákra, ahol állandóan attól kell tartani, hogy egyik percről a másikra nagy mennyiségű víz zúdul a járatokra. Még a csendes, nyugalmas bányarészekben is állandósult a föld alatti „esőzés”, amely nyirkos, párás, egészségtelen levegőt és rendkívül kényelmetlen munkakörülményeket jelentett. A bányászok nehéz gumicsizmában, védőöltözetben végezték a különben is megerőltető föld alatti fizikai munkát.

Az idén új korszak kezdődött a bauxitbányák életében. A bakonyi bányák többsége már teljesen szárazon várja dolgozóit, s akár lakkipőben is lemehetnek

a föld alatti munkahelyre. Ez a megváltozott munkakörülmény azoknak a bányai szakembereknek, geológusoknak köszönhető, akik az Izamajor II. új bánya feltárása során kidolgozták azt a rendkívül korszerű és hatékony vízleltési eljárást, amelyet már az idén széles körben alkalmaznak.

Az új módszer az első időben igen sok gondot is okozott, hiszen nemcsak bányákat vízleltettek, hanem a környező szántóföldeket, sőt kútakat is. Eppen ezért ezt a vizet összegyűjtik és öntözőrendszerekbe, vízvezetékbe terelik. Így teszi a pusztító bányavíz kulturálttá a környező falvak lakóinak életkörülményeit, sőt bekapcsolják a Balaton-part vízellátásába is. Erre a nagy mennyiségű bányavízre épül a Balaton-part regionális terve is.

Üssünk a szög fejére!

1. Népünk mindig közszerint az anekdota repel kellő arányban. Azóta Békés István tollából megjelent az *Új Magyar Anekdotalokincs*, s im már a *Legújabb Magyar Anekdotalokincs* előkészületeiről olvastunk. Szeged kultúrhistoriája igen gazdag humorban, kuriózumokban, pletykákban. Tóth Béla, vagy Ráth-Végh István, ha köztünk élt volna, holtig eléhett volna belőlük... Eleve tiltakozunk kell olyan felfogással szemben, hogy az anekdotázás már a kázköz is voltak: múlt, vagy hogy ez Cserny Mihály, Czibonyos múltbanézt jelentene, s ezért mint műfajnak nem lehet létjogosultsága említésnek, akik gyűj-előrenéző korunkban. Igenis lehet, főleg akkor, ha témája el-lentmondásaiban, — elnézésen ismertek társadalmi fonák-ságaiban, szépségében szed, kereskedők, és csúnyaságában hordárok, papok, ka-nem út a szög fejé-fényekben, akár ár-

nyékokban tükröz-dő jelennel. A múltat lehet, sőt kell is mai szemmel nézve, bírálva, okulásul föl-mutatni a ma embe-renek. Békés szavai szerint: az anekdota addig avult, amíg meg nem újul. Szeged humorának bizonyítékait már sokan gyűjtötték. Sok meg is jelent belőlük szétszórvva, újságok lapjain, novellás kötetekben. Ragyogóra színezve Tömörkény s más szegedi írók kötetiben. Móra Ferenc „Szegedi tulipántos láda”-ja eddig legklasszikusabb egybefoglalása városunk s népünk anekdotagyűjteményeinek. Rajtuk kívül azonban más „pletyanekdotázás” is voltak: Cserny Mihály, Czibonyos múltbanézt jelentene, s ezért mint műfajnak nem lehet létjogosultsága említésnek, akik gyűj-előrenéző korunkban. Igenis lehet, főleg akkor, ha témája el-lentmondásaiban, — elnézésen ismertek társadalmi fonák-ságaiban, szépségében szed, kereskedők, és csúnyaságában hordárok, papok, ka-nem út a szög fejé-fényekben, akár ár-

A szegedi anekdotakincsből Csongor Győző gyűjtése

Tudósjelöltek a gáton

Ha kormozott gömböt vízbe merítünk, a gömb a víz alatt ezüstösen csillogni látszik. Milyen magyarázatot tud adni a látványra? Ezt a kérdést a „Ki miben tudós?” tv-vetélkedő adásában két versenyzőjének tették fel. Válaszolni egyikük sem tudott. Nulla pontot kaptak. Minthogy a két versenyzőn kívül a tv-nézők is tündöttek a kérdésem, megkérdeztük a játék vezetőjét, mi lett volna a helyes felelet?

— A magyarázatot — hangzik dr. Sas Elemér egyetemi adjunktus válasza — a fizikusok által teljes visszaverődés néven ismert, természeti jelenség adja. Ennek lényege a következő: az elektromágneses hullámok — ezek közé tartozik a fény is — különböző közegben, mint például levegőben, vízben stb. más-más sebességgel terjednek. Ezért ferde beesés alkalmával két közeg határára ugrásszerűen irányt változtatnak, megtörnek, így ha a fény optikailag sűrűbb (kisebb sebességű) közegből lép ritkábbba, akkor a felületre állított merőlegeshez viszonyítva ferdében lép ki, mint ahogy beesett. Tehát található egy olyan beesési irány, amelytől kezdve az egyre ferdében beeső fénysugarak nem tudnak a másik közegbe lépni, hanem teljesen visszaverődnek.

— Visszatérve a kormozott gömbre, a vízbemerülő kormozott felületre sok levegőbuborék tapad. A vízen keresztül érkező fénysugár jelentős része a buborékokba nem tud behatolni, hanem teljesen visszaverődik. Ezért látunk tükröző felületet. A teljes visszaverődés régóta köznevelési tananyag. Mivel magyarázza, hogy a két különböző igen jó felkészültségű versenyző, a problémákat méselem tudta megoldani? — kérdezzük.

— Magam is elgondolkodtam ezen az érdekességen.

Azt hiszem kézenfekvő az ok. A versenyek során a korábbiakban a súlypont túlságosan a bonyolult mechanikai számpéldák irányába tolódott el és a versenyeknek ebben a szakaszában ezért nem a természeti jelenségek állnak a felkészülés homlokterében.

A játékevezető válaszához még ennyit fűzünk hozzá:

Aki nem nyer versenyt a tv-ben, az is lehet tudós, de aki versenyt akar nyerni, annak úgy látszik mindenre gondolnia kell, ha venni akarja a gátat.

Ujságlexikon

A csehszlovákiai újságárusoknál új folyóirat jelent meg, „Piramis” címmel. Ez a havonta megjelenő folyóirat nem hasonlít egyetlen szokásos sajtótermékhez sem. A Piramis sajtós, periodikus, megjelenő lexikon. Rövid, népszerűen megírt cikkeiben megismerteti olvasóit a gazdaság, a tudomány, a technika, az irodalom, a művészet legújabb eredményeivel. Az újságot számos ábra, térkép, rajz, fénykép teszi szemléletesebbé.

A kiadvány szervezői arra számítanak, hogy a Piramis előfizetőinek 5–6 év múlva teljesnek tekinthető népszerű lexikon áll majd rendelkezésére a korszerű ismeretekről. (MTI)

Szamos Rudolf:

Káin szigete

36.

Visszasétált a szállodába, a késő délután megélték belváros utcáinak nyugtásában nem vette észre, hogy követik. A sors felkínálkozását látta abban, hogy a szállodában, útiböröndje mélyéről, előkerült a kék zakó, és a kabát jobb oldali rejtett belső kis zsebében megtalálta a kis méreglabdacsot. Piszkos volt már, fénylő fehérséget eltűnt, de ez volt. Az elszánts nyubecsomagolt, s negyed hétig a szobájában váragalma áradt szét sejtjeiben. Mindent gondosan kozott. Ekkor a portás telefonált, hogy távirata érkezett. Bertti kérte, küldesse fel. A táviratban Luciano értesítette: a nápolyi repülőtéren várja, Mariával együtt az utolsó palermói gép érkezésekor. Bertti a délelőtt kimásolt menetrendi időpontokat egyeztetette. Maria Rómából csak a húsz órakor érkező járárral jöhét. Nápolyba pedig az utolsó gép ötven perccel később indult. „Még szerencse, hogy Amporeale-t reggel értesítettem”, gondolta elégedetten. Titokban ugyanis abban reménykedett, hogy Maria a csomagot Rómában le tudta adni Amporeale-nak. Az azonban zavarta, miért nem adott Rómában történt megérkezése után magáról életjelt Amporeale. Bertti utálta a bizonytalan dolgokat. Ez-

úttal mégis három megválaszolatlan kérdés meredt elé: eljutott-e Amporeale Rómába, autós embert százféle kellemetlenség, akadály érhet. Baleset, motorhiba, közlekedési kihágás... a rendőrség Amporeale-ellenes bármilyen akcióját azonban elképzelhetetlennek tartotta.

Másodsor: Maria, az eddigiekhez hasonlóan, bonyodalom nélkül jutott-e el Lianghoz, és időben elérte-e a visszajövő gépet, s ha igen, nem történt-e valami előre nem látható malőr a rongkongi vagy a római repülőtér vámelőrzésénél? S ha ez is rendben volt, találkozott-e Amporeale Mariával?

Harmadsor: Maria, az a lány találkozott Amporeale-val, egyáltalán továbbrepül-e Palermóba?

Minderre másfél óra múltán megkapja a választ a palermói repülőtéren. Kicsit izgult Luciano miatt is, mert jól tudta, hogy amennyiben Maria Rómában nem tudta továbbítani az árut, akkor azt nekik magukkal kell vinniük Nápolyba. Ezt viszont Luciano nem szereti. Dühöngeni fog. Hájás, ostoba és tehetetlen vén disznónak tiltalálja majd, amint tette már annyiszor, ha egy-egy üzleti akció balul ütött ki. „De nem sokáig disznózik a vén buzi”, és Bertti elégedetten gondolt a labdacsrá. A recepciót hívta. A hoteliével két jegyet rendeltetett a húsz ótvenkor induló nápolyi gépre és taxit kért.

Luciano távirata Berttinek a megváltás mentőkötelét jelentette. Tegnap óta halálfelelemben élt, s nem tudta, honnan kapja a döfést. A halál jobbra-balra, szeszélyes mennykőként csapdosott körülötte. A syracusai német tábori repülőter megtámadásakor legalább a társaiban lehetett biztos. A háta védett volt. Az ellenség csak szembe támadhatott. Ezekben az örült na-

pokban Palermóban viszont olyan garázsfészekbe pottyant gyanútlanul, ahol még véletlenül sem tudhatta, mely irányból éri a halálos szúrás. Az elmúlt évtizedben Luciano szárnyai alatt oly nyugodtan élt, hogy elszakadt a mafia megszokott és folyton változó hétköznapjaitól, az örökös élethál-harcról. Rómában és északon legfeljebb a rendőrségtől kellett tartania. A rendőrség akciói viszont nagyjából előre kiszámíthatóak voltak.

Az a fő, hogy ez idáig megúsztá ép bőrrel. Most már csak el innen, minél előbb. Még másfél óra és azt is elfelejti, hogy Palermóban járt. Mire a hallba ért, a taxifofor is befutott. Bertti kifizette számláját és gavalléros borraivalót adott a portásnak és a böröndjét cipelő londonernek.

— Hova parancsolja, uram? — kérdezte a taxis.

— A repülőterre...

33.

Fleurot utolsóának szállt ki a hatalmas Boeingből. Hongkongig, némi ügyeskedéssel, sikerült elkerülnie, hogy sem az utasterében, sem a repülőgép szalonjában nem került Maria Belloni szomszédságába. A brit koronagyarmaton az Interpol helyi rezidense várta Fleurot-t, egy szemüveges, alacsony kínai. Neki és embereinek köszönhetette, hogy Belloni kisasszonyt fel-tűnés nélkül sikerült Liang Yol Evans streeti boltjáig követni. Maria az első meglepetést az-zal okozta, hogy üres kézzel, a várt Buddha-szobor nélkül távozott Yol üzletéből. A lány-nak az érkezés és az indulás között 90 percnyi ideje maradt.

(Folytatjuk.)